

Д. В. Гринь,
аспірант кафедри публічної політики, Навчально-науковий інститут "Інститут державного управління" Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, м. Харків
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1687-6923>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.1.119

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ЧЕСТІ, ГІДНОСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ ОСІБ

D. Gryn,
Postgraduate student of the Department of Public Policy, Educational and Scientific Institute
"Institute of Public Administration" of Kharkiv National University named after V.N. Karazin, Kharkiv

THEORETICAL ASPECTS OF PROTECTION OF HONOR, DIGNITY AND BUSINESS REPUTATION OF PUBLIC PERSONS

Необхідність упоглибленому дослідженні змісту понять "публічна особа", "честь", "гідність", "ділова репутация", "захист честі, гідності та ділової репутации", "поширення інформації", "недостовірною інформація", "фактичне твердження", "оціночне судження" у контексті публічного управління та адміністрування стала метою написання статті.

Задля того, щоб розкрити сутність проблематики питання захисту честі, гідності та ділової репутации публічної особи в Україні, необхідно розуміти що саме має на увазі українське законодавство, наукова та міжнародна спільнота під вищезазначеними поняттями, оскільки самі по собі визначення не дають всестороннього розуміння сутності цих явищ.

Необхідність розуміння теоретичного, наукового визначення зазначених понять являють собою обов'язковий підготовчий матеріал щодо подальшого його практичного використання зацікавленими особами у справах захисту честі, гідності та ділової репутации публічних осіб на території України.

This article deals with the problems of protection of honor, dignity and business reputation of a public person.

Particular attention is given to need understanding the theoretical definition "public person", "honor", "dignity", "business reputation", "dissemination of information" and "inaccurate information" in relation to public persons on the territory of Ukraine.

The study established that theoretical material, it is determined that political public persons can be called persons engaged in political activities and perform public functions in Ukraine. In turn, public servants are persons engaged in activities in local self-government, judicial and state

authorities, prosecutor's office, military service, other official activities in state bodies or hold public positions and/or have the right to dispose of state resources. It is investigated that the main sign of the above terms is the presence of public interest and the influence of a person on public life. In the context of public administration, scientists propose to consider public servants a public person, under the following conditions: significant social functions, popularity among society through their own activities. It is determined that the list of national public figures is much wider than the list of foreign public figures in accordance with the current legislation of Ukraine.

The conclusion dwells upon the need for the mandatory presence of the composition of the offense, the main condition of which is the "dissemination of inaccurate information", and not the statement of "assessment judgment".

The "dissemination of false information" should be understood as the proof of information that does not correspond to reality or is presented falsely to an indefinite circle of persons by means of information transmission (Internet, media, etc.). Instead, the category of "value judgment" is not refutable, since these are statements that do not contain evidence such as criticism or assessment of actions.

Whether "controversial information" is exactly unreliable is decided by the court in each individual case. This problem is underexplored and requires further research is the analysis of Ukrainian judicial practice in cases of protection of honor, dignity and business reputation of public persons in the context of public administration.

Ключові слова: поняття публічної особи, честь, гідність, ділова репутація, національний публічний діяч, поширення інформації, недостовірна інформація.

Key words: defence of public figure, honour, dignity, business reputation, national public figure, distribution of information, unreliable information.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

З появою соціальних мереж, відео-платформ та нестримним розвитком інтернет-ЗМІ швидкість розповсюдження інформації істотно зростає. Кількість інформації, яка щоденно проходить повз населення настільки збільшилась, що викладені "інформаційні продукти" сприймається як достовірний факт. Пропорційно розвитку інтернет-ЗМІ та соціальних мереж, зростає і кількість позовів саме публічних осіб про захист честі, гідності та ділової репутації. Між тим, громадяни дедалі більше отримують відомості про політику та політиків звертаючись до соціальних мереж. Таким чином формується ставлення до того чи іншого публічного діяча або партії.

Поряд з цим в інтернет-просторі різні автори дозволяють собі доволі різкі висловлювання на адресу своїх опонентів, що призводить до конфліктів сторін, судових позовів тощо. У той же час дана сфера державного регулювання залишається неврегульованою.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Присвячено чимало досліджень вітчизняних науковців стосовно розкриття поняття "публічна особа", а саме, А.П. Таргоній, Т.Ю. Витко, В.С. Куйбіда, М.М. Білинська, О.М. Петроє, О.О. Серебряник, А.В. Кардаш, І.Л. Олійник, О.І. Нагнічук, Л. Борисова Н.С. Панова. Науковці з'ясували та розкрили основні риси поняття "публічна особа", зокрема Р.О. Стефанчук, Т.В. Лісніча. Дослідження чисельних праць таких науковців як П. Вовк, З. Галаджун, А. Романова, П. Чернявський, І. Соколова, О. Твердохліб присвячено питанню загальних основ відповідальності у державному секторі за дифамації. Що стосується питань захисту честі, гідності та ділової репутації, то дослідженнями у цій сфері займалися О. Бандурка, В. Осадчий, П. Михайленко, В. Тацій, П. Рабінович, В. Сташис, та інші науковці.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Цілями статті є визначення правових засад регулювання відносин стосовно захисту честі, гідності та ділової репутації публічних осіб в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

За даними дослідження компанії з обробки даних, аналітики та консалтингу KANTAR — 58% населення України читають та переглядають новини постійно, 30% читають та переглядають новини декілька разів на день, 11% — один раз на день та ще 1% населення не слідкують за новинами (під "населенням України" слід розуміти населення від 18 до 60 років, які проживали у містах 50К+ до 24.02.2022 року) [6].

За даними сайту SimilarWeb (який, аналізує трафік понад 80 млн сайтів з усього світу й у відкритому доступі надає основну статистику цього трафіку) у категорії Новини та Засоби масової інформації в Україні за жовтень 2022 — ukr.net займає перше місце — загальна кількість візитів 110.3 М (сума всіх візитів з настільних комп'ютерів та мобільних пристроїв). Наприклад, сума всіх візитів з настільних комп'ютерів та мобільних пристроїв сайту rbc.ua — 52.5М, tsn.ua — 48.8 М [7].

Сучасний рівень подання інформації забезпечує населення швидкою інформативністю стосовно того чи іншого питання або проблеми. Оскільки соціальна сфера та сфера суспільного життя становить найважливішу частину життя населення, то й інформація стосовно цього приводу складає явний суспільний попит. Як вбачається з дослідженої судової практики саме потрапляння в інформативне поле інформації стосовно публічних осіб і викликає бажання останніх захистити себе та свої права.

Слід зазначити, що українське законодавство визначає поняття "публічна особа" у таких термінах: національний публічний діяч, іноземний публічний діяч та політично значуща особа.

Визначення терміну публічний діяч дає Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення".

Закон встановлює, що національний публічний діяч це фізична особа, яка виконує або виконувала в Україні визначні публічні функції, а саме: Президент України, Прем'єр-міністр України, члени Кабінету Міністрів України та їх заступники; Керівник постійно діючого допоміжного органу, утвореного Президентом України, його заступники; Керівник та заступники керівника Державного управління справами; Керівники апаратів (секретаріатів) державних органів, що не є державними службовцями, посади яких належать до категорії "А"; Секретар та заступники Секретаря Ради національної безпеки і оборони України; народні депутати України; Голова та члени Правління Національного банку України, члени Ради Національного банку України; Голови та судді Конституційного Суду України, Верховного Суду, вищих спеціалізованих судів;

Члени Вищої ради правосуддя, члени Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, члени Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів; Генеральний прокурор та його заступники; Голова Служби безпеки України та його заступники; Директор Національного антикорупційного бюро України та його заступники; Директор Державного бюро розслідувань та його заступники; Директор Бюро економічної безпеки України та його заступники; Голова та члени Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Голова та члени Антимонопольного комітету України, Голова Національного агентства з питань запобігання корупції та його заступники, Голова та члени Рахункової палати, Голова та члени Центральної виборчої комісії, голови та члени інших державних колегіальних органів; Надзвичайні і повноважні послы; Начальник Генерального штабу — Головнокомандувач Збройних Сил України, командувачі Сухопутних військ Збройних Сил України, Повітряних Сил Збройних Сил України, Військово-Морських Сил Збройних Сил України; Державні службовці, посади яких належать до категорії "А"; Керівники органів прокуратури, керівники обласних територіальних органів Служби безпеки України, голови та судді апеляційних судів; Керівники адміністративних, управлінських чи наглядових органів державних та казенних підприємств, господарських товариств, державна частка у статутному капіталі яких прямо чи опосередковано перевищує 50 відсотків; Члени керівних органів політичних партій [1].

Оскільки у переліку публічних діячів згадується посади категорії А, треба зазначити, що це за посади та хто до них належить.

Закон України "Про державну службу" зазначає, що посади державної служби в державних органах поділяються залежно від порядку призначення, характеру та обсягу повноважень, змісту роботи та її впливу на прийняття кінцевого рішення, ступеня посадової відповідальності, необхідного рівня кваліфікації та професійних компетентностей саме державних службовців.

За українським законодавством посади державної служби в державних органах поділяються на категорії та підкатегорії залежно від порядку призначення, характеру та обсягу повноважень, змісту роботи та її впливу на прийняття кінцевого рішення, ступеня посадової відповідальності, необхідного рівня кваліфікації та професійних компетентностей державних службовців.

Категорії посад державної служби поділяються на: категорія "А" (вищий корпус державної служби), категорія "Б" та категорія "В". Визначення підкатегорій посад державної служби та прирівняння посад державної служби проводиться Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби.

Отже, до посад категорії "А" Закон України "Про державну службу" відносить наступні посади: Керівника Апарату Верховної Ради України та його заступників; Керівника апарату (секретаріату) постійно діючого допоміжного органу, утвореного Президентом України; Державного секретаря Кабінету Міністрів України та

його заступників, державних секретарів міністерств; Керівників центральних органів виконавчої влади, які не є членами Кабінету Міністрів України, та їх заступників; Керівників апаратів Конституційного Суду України, Верховного Суду, вищих спеціалізованих судів та їх заступників, керівників секретаріатів Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та їх заступників, Голови Державної судової адміністрації України та його заступників; Керівників державної служби в інших державних органах, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, та їх заступників [2].

Підкатегорії посад прирівняних до посад державної служби категорії "А" зазначено Переліком посад державної служби, що прирівнюються до відповідних підкатегорій, а саме:

до категорії А, підкатегорії А1 належать наступні посади керівних державних органів: Керівник Апарату Верховної Ради України; Державний секретар Кабінету Міністрів України; Керівник Апарату Офісу Президента України; Керівники апаратів (секретаріатів) допоміжних, консультативно-дорадчих органів, утворених Президентом України, Ради національної безпеки і оборони України, Антимонопольного комітету України, Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Уповноваженого із захисту державної мови, Фонду державного майна України, Конституційного Суду України, Національного агентства з питань запобігання корупції, Рахункової палати; державні секретарі міністерств; Керівники центральних органів виконавчої влади, які не є членами Кабінету Міністрів України; Керівники державної служби в інших державних органах, крім членів Кабінету Міністрів України, перших заступників та заступників міністрів та тих, умови оплати праці яких визначені окремими законами.

До категорії А, підкатегорії А2 належать наступні посади перших заступників керівників державних органів (у разі наявності): Керівника Апарату Верховної Ради України, Державного секретаря Кабінету Міністрів України, Керівника Апарату Офісу Президента України; Керівників апаратів (секретаріатів) допоміжних, консультативно-дорадчих органів, утворених Президентом України, Ради національної безпеки і оборони України, Антимонопольного комітету України, Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Уповноваженого із захисту державної мови, Фонду державного майна України, Конституційного Суду України, Національного агентства з питань запобігання корупції, Рахункової палати, керівників центральних органів виконавчої влади, які не є членами Кабінету Міністрів України; Керівників державної служби в інших державних органах, крім членів Кабінету Міністрів України, перших заступників та заступників міністрів та тих, умови оплати праці яких визначені окремими законами.

До категорії А, підкатегорії А2 належать посади заступників керівників державних органів: Керівника Апарату Верховної Ради України, Державного секретаря Кабінету Міністрів України; Керівника Апарату Офісу Президента України; керівників апаратів (сек-

ретаріатів) допоміжних, консультативно-дорадчих органів, утворених Президентом України, Ради національної безпеки і оборони України, Антимонопольного комітету України, Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Уповноваженого із захисту державної мови, Фонду державного майна України, Конституційного Суду України, Національного агентства з питань запобігання корупції, Рахункової палати, Керівників центральних органів виконавчої влади, які не є членами Кабінету Міністрів України, керівників державної служби в інших державних органах та тих, умови оплати праці яких визначені окремими законами [3].

Відповідно до Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, яка була ратифікована Верховною Радою України, термін публічна особа зазначається як державна посадова особа та позначає:

— будь-яку особу, яка обіймає посаду в законодавчому, виконавчому, адміністративному або судовому органі Держави-учасниці, яку призначено чи обрано, праця якої оплачувана чи не оплачувана, незалежно від старшинства;

— будь-яку іншу особу, яка виконує будь-яку державну функцію, зокрема для державного органу або державного підприємства, або надає будь-яку державну послугу, як це зазначається у внутрішньому праві Держави-учасниці і як це застосовується у відповідній галузі правового регулювання цієї Держави-учасниці;

— будь-яку особу, що визначається як "державна посадова особа" у внутрішньому праві Держави-учасниці.

Окремо слід зазначити, що з метою вжиття деяких конкретних заходів щодо запобігання корупції державна посадова особа може означати будь-яку особу, яка виконує будь-яку державну функцію або надає будь-яку державну послугу, як це визначається у внутрішньому праві Держави-учасниці і як це застосовується у відповідній галузі правового регулювання цієї Держави-учасниці. [4]

Визначення терміну іноземні публічні діячі також дає Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення".

Значається, що іноземні публічні діячі це фізичні особи, які виконують або виконували визначні публічні функції в іноземних державах, а саме: Глава держави, уряду, міністри (заступники); Члени парламенту або інших органів, що виконують функції законодавчого органу держави; Голови та члени правлінь центральних банків або рахункових палат; Члени верховного суду, конституційного суду або інших судових органів, рішення яких не підлягають оскарженню, крім оскарження у зв'язку з винятковими обставинами; Надзвичайні та повноважні послы, повірені у справах та керівники центральних органів військового управління; Керівники адміністративних, управлінських чи наглядових органів державних підприємств; Члени керівних органів політичних партій, представлених у парламенті.

Відзначимо, що перелік національних публічних діячів значно ширший за перелік іноземних публічних діячів відповідно до чинного законодавства України.

Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" також визначає термін політично значуща особа.

Відмічається, що політично значущі особи це фізичні особи, які є національними, іноземними публічними діячами та діячами, які виконують публічні функції в міжнародних організаціях [1].

Тобто, цей термін включає в себе і національних і іноземних публічних діячів.

Слід розтлумачити поняття діячів, які виконують публічні функції в міжнародних організаціях, яке визначається Законом України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення".

Отже, діячі, які виконують публічні функції в міжнародних організаціях, — посадові особи міжнародних організацій, які обіймають або обіймали посаду керівника (директора, голови правління або іншу) чи заступника керівника в таких організаціях або виконують чи виконували будь-які інші керівні (визначні публічні) функції на найвищому рівні, в тому числі в міжнародних міждержавних організаціях, члени міжнародних парламентських асамблей, судді та керівні посадові особи міжнародних судів. [1]

Міжнародні міждержавні організації (міжнародні організації) це об'єднання трьох або більше незалежних держав, їхніх урядів, інших міждержавних організацій, спрямоване на вирішення певних спільних питань чи організації проектів. Уряди діють від імені своєї держави і представляють її інтереси, дотримуючись поваги її суверенітету. Міжнародні міждержавні організації часто називають міжнародними організаціями, хоча останніми можуть називатися також і міжнародні неурядові організації, такі як міжнародні неприбуткові організації, чи мультинаціональні корпорації.

Наразі функціонують такі загальнополітичні організації: Організація Об'єднаних Націй, Ліга Арабських Держав, Організація Американських Держав, Організація Африканської Єдності, Азіатсько-Тихоокеанська Рада та інші.

Військово-політичні організації: Організація Північноатлантичного договору, Західноєвропейський союз та інші.

Міжнародні економічні об'єднання: Світова організація торгівлі, Організація країн-експортерів нафти, Організація чорноморського економічного співробітництва та інші.

Регіональні організації: Європейський Союз, Рада Європи, Ліга Арабських Держав, Організація за демократію та економічний розвиток, Центральноевропейська ініціатива та інші.

Валютно-фінансові організації: Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародний Валютний Фонд та інші.

Міжнародними парламентськими асамблеями, наприклад, є: Парламентська асамблея Ради Європи, Парламентська асамблея Організації з безпеки та співробітництва в Європі.

Судді та керівні посадові особи міжнародних судів. Прикладом може бути Міжнародний суд Організації Об'єднаних Націй [5, с. 208, 529, 567—569].

Об'єднавши всі поняття, що надає нам законодавство України, стає можливим визначити чи підпадає конкретна особа під поняття публічної особи. Слід окремо відзначити, що теоретичне визначення поняття публічного діяча не охоплює осіб, що займають позиції керівників середньої ланки або нижчі посади у зазначених категоріях.

На основі розглянутих вищезазначених понять можливо зробити висновок, що термін "публічна особа" може набувати різних значень їх можна узагальнити наступним чином: політичні публічні особи та публічні службовці. Політичними публічними особами можна назвати осіб, які займаються політичною діяльністю та виконують публічні функції в Україні. В свою чергу публічні службовці це особи, які займаються діяльністю в органах місцевого самоврядування, органах судової та державної влади, прокуратурі, військовій службі, іншій службовій діяльності у державних органах або посідають державні посади і (або) мають право розпоряджатися державними ресурсами. Слід зазначити, що головною ознакою вищезазначених термінів є наявність громадського інтересу та вплив особи на суспільне життя.

У контексті публічного управління та адміністрування науковці пропонують вважати державного службовця публічною особою, при виконанні останнім таких умов: вагомі соціальні функції, популярність серед суспільства через власну діяльність [9, с. 109—114].

Далі розглянемо поняття "честі, гідності та ділової репутації". Оскільки чинне законодавство не містить визначення понять честі, гідності та ділової репутації в силу того, що такі поняття є морально-етичними категоріями. Одночасно честь, гідність та ділова репутація є особистими немайновими правами, яким закон надає значення самостійних об'єктів судового захисту.

Пленум Верховного Суду України у своїй Постанові "Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи" від 27.02.2009 року № 1 з метою забезпечення однакового та правильного застосування законодавства дав наступні роз'яснення, що: під "гідністю" слід розуміти визнання цінності кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної цінності, з "честю" пов'язується позитивна соціальна оцінка особи в очах оточуючих, яка ґрунтується на відповідності її діянь (поведінки) загальноприйнятим уявленням про добро і зло, під "діловою репутацією" фізичної особи розуміється набута особою суспільна оцінка її ділових і професійних якостей при виконанні нею трудових, службових, громадських чи інших обов'язків [10].

Словник української мови дає дуже стислі тлумачення вищезазначених понять, а саме: гідність — це сукупність рис, що характеризують позитивні мо-

ральні якості. Усвідомлення людиною своєї громадської ваги, громадського обов'язку; честь — це сукупність вищих моральних принципів, якими людина керується у своїй громадській і особистій поведінці; репутація — це громадська думка про кого або що-небудь [11].

Оскільки категорія вищезазначених термінів є морально-етичною та унеможлиблює чітко та однозначно розтлумачити ці поняття, цим і пояснюється розбіжність у термінах законодавця та науки.

Вище зазначалося, що честь, гідність та ділова репутація є особистими немайновими правами, яким закон надає значення самостійних об'єктів судового захисту. Зокрема право громадянина на повагу до його честі, гідності та недоторканності ділової репутації прямо закріплено у статтях 297 та 299 Цивільного кодексу України. Зазначеними нормами встановлено, що кожен має право на повагу до його гідності та честі, недоторканності своєї ділової репутації. Більш того, гідність та честь фізичної особи є недоторканими. (13) Оскільки публічна особа у першу чергу є фізичною особою, до речі буде зазначити, що публічна особа також має право на повагу до його честі, гідності та ділової репутації.

Якщо у фізичної особи є право, то повинен бути і механізм захисту такого права. На це законодавець зазначає, що фізична особа має право звернутися до суду з позовом про захист її гідності, честі або ділової репутації.

До способів захисту честі, гідності та ділової репутації законодавець відносить право на відповідь, право на спростування інформації, заборона поширення інформації, відшкодування збитків та відшкодування моральної шкоди.

Для того, щоб були підстави захисту та задоволення позову суди вказують на обов'язкову наявність та сукупність юридичного складу правопорушення, яким є сукупність таких обставин:

- 1) Поширення інформації, тобто доведення її до відома хоча б одній особі у будь-який спосіб;
- 2) Поширена інформація стосується певної особи, тобто позивав;
- 3) Поширення саме недостовірної інформації, інформації, яка не відповідає дійсності;
- 4) Поширення інформації, що порушує особисті немайнові права, тобто завдає шкоди відповідним особистим немайновим благам, або перешкоджає особі повно і своєчасно здійснювати своє особисте немайнове право [10].

Як вбачається із складу правопорушення, основною умовою є поширення інформації. В термін "поширення інформації" законодавець вкладає наступне: опублікування інформації у пресі, передання інформації по радіо, телебаченню чи з використанням інших засобів масової інформації; поширення інформації в мережі Інтернет чи з використанням інших засобів телекомунікаційного зв'язку; викладення в характеристиках, заявах, листах, адресованих іншим особам; повідомлення в публічних виступах, в електронних мережах, а також в інших формах хоча б одній особі.

У судовій практиці України зазначається, що вивішування (демонстрація) в громадських місцях плакатів, гасел, а також розповсюдження серед людей листівок також підпадає під поняття "поширення інформації".

Слід зазначити, що повідомлення оспорюваної інформації лише особі, якої вона стосується, не може визнаватись її поширенням, якщо особа, яка повідомила таку інформацію, вжила достатніх заходів конфіденційності для того, щоб ця інформація не стала доступною третім особам [10].

Таким чином термін "поширення інформації" є доволі вичерпним.

Наступною ключовою складовою складу правопорушення є поширення саме "недостовірної інформації", як предмета судового захисту, оскільки якщо немає предмета судового захисту, то, як наслідок і немає складу правопорушення, немає чого захищати. Недостовірною вважається інформація, яка не відповідає дійсності або викладена неправдиво, тобто містить відомості про події та явища, яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них не відповідають дійсності (неповні або перекручені) [10].

У кожній окремій справі про захист честі, гідності та ділової репутації публічних осіб суд повинен визначити чи є "спірне висловлювання" предметом захисту, чи є воно "недостовірною інформацією".

Окремо треба зазначити, що не є предметом судового захисту оціночні судження, думки, переконання, критична оцінка певних фактів і недоліків, які, будучи вираженням суб'єктивної думки і поглядів відповідача, не можна перевірити на предмет їх відповідності дійсності (на відміну від перевірки істинності фактів) і спростувати [14].

Разом з тим, слід зазначити, що відповідно до статті 34 Конституції України кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір. Статтею 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і Протоколів № 1, 2, 4, 7, 11 до Конвенції, кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів.

Саме за цих обставин і виникає проблематика між конституційним правом громадянина на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань і правом іншого громадянина на недоторканість та захист своєї честі, гідності та ділової репутації.

Законодавець розмежував це наступним чином "недостовірна інформація" є предметом захисту, а "оціночні судження", "думки", "переконання і критика" не може бути предметом судового захисту, оскільки не може бути підтверджена фактами.

Саме тому визначення характеру поширеної інформації є основним питанням, яке підлягає вирішенню у категорії справ про захист честі, гідності та ділової репутації, підлягає також з'ясуванню чи є така інформація "фактичним твердженням" чи "оціночним судженням".

"Фактичне твердження" за висновком Верховного Суду України — це логічна побудова та викладення певного факту чи групи фактів. Факт — це явище об'єктивної дійсності, конкретні життєві обставини, які склалися у певному місці та часі за певних умов. Враховуючи те, що факт сам по собі є категорією об'єктивною, незалежно від думок та поглядів сторонніх осіб, то його відповідність дійсності може бути перевірена та встановлена судом.

"Оціночне судження" (за винятком образи чи наклепу) — це висловлювання, які не містять фактичних даних, зокрема критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, з огляду на характер використання мовних засобів, зокрема гіпербол, алегорій, сатири. Оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості [15].

Щоб розрізнити фактичне твердження і оціночне судження, необхідно брати до уваги обставини справи і загальний тон зауважень, оскільки твердження про питання, що становлять суспільний інтерес, є оціночними судженнями, а не констатацією фактів [16].

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Термін "публічна особа" у вітчизняному правовому полі може набувати різних значень. Узагальнення дозволяє виділити дві категорії публічних осіб: політичні публічні особи та публічні службовці. Політичними публічними особами можна назвати осіб, які займаються політичною діяльністю та виконують публічні функції в Україні. В свою чергу публічні службовці — це особи, які займаються діяльністю в органах місцевого самоврядування, органах судової та державної влади, прокуратурі, військовій службі, іншій службовій діяльності у державних органах або посідають державні посади і (або) мають право розпоряджатися державними ресурсами. Слід зазначити, що головною ознакою вищезазначених термінів є наявність громадського інтересу та вплив особи на суспільне життя.

Оскільки категорія термінів "честь", "гідність", "ділова репутація" є морально-етичною однозначного тлумачення цих понять законодавцю та науковцям вивести не вдалося, але однозначно можна зазначити, що це позитивна соціальна оцінка особи в очах оточуючих, яка ґрунтується на відповідності її діянь (поведінки) загальноприйнятим уявленням про добро і зло.

Задля захисту честі, гідності та ділової репутації повинно обов'язково мати місце наявність складу правопорушення, основною умовою якого є "поширення недостовірної інформації", а не висловлювання "оціночного судження". Під "поширенням інформації" слід розуміти доведення такої інформації до кола осіб засобами передачі інформації (мережа інтернет, засоби масової інформації тощо). "Недостовірною інформацією" це така інформація, яка не відповідає дійсності або викладена неправдиво. Тобто, така інформація викладена у вигляді "фактичного твердження" яким є логічна побудова та викладення певного факту чи групи фактів, його відповідність дійсності може бути перевірена та встановлена судом. Натомість категорія "оціночного суд-

ження" не підлягають спростуванню, оскільки це висловлювання, які не містять фактичних даних такі як критика чи оцінка дій.

Напрямом подальших досліджень є аналіз української судової практики у справах про захист честі, гідності та ділової репутації саме публічних осіб в контексті державного управління та адміністрування.

Література:

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, Одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 року № 361-IX. Дата оновлення: 02.09.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення 23.10.2022 року).

2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 року № 889-VIII. Дата оновлення: 07.05.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення 25.10.2022 року).

3. Перелік посад державної служби, що прирівнюються до відповідних підкатегорій: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.01.2020 року № 16. Дата оновлення: 15.01.2020 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 26.10.2022 року).

4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Організація Об'єднаних Націй від 31.10.2003 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення 27.10.2022 року).

5. Чубенко А.Г., Лошицький М.В., Павлов Д.М., Бичкова С.С., Юнін О.С. Термінологічний словник з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та корупції — К.: Ваіте, 2018. С. 208, 529, 567—569.

6. Дослідження Kantar: українці стали рідше переглядати новини: ІТС.ua — провідний український інформаційний ресурс про ІТ для користувачів та ентузіастів від 25.03.2022 року URL: <https://itc.ua/ua/novini/doslidzhennya-kantar-ukrayinczi-stali-ridshe-pereglyadati-novini-najpopulyarnishimi-lishayutsya-telegramkanali-zsu-ta-oficijnih-institucij/> (дата звернення 30.10.2022 року).

7. Аналіз рейтингу найбільш відвідуваних веб-сайтів у категорії Новини та ЗМІ в Україні за жовтень 2022: сайт SimilarWeb URL: <https://www.similarweb.com/ru/website/ukr.net/#competitors> (дата звернення 03.11.2022 року).

8. Дев'ять онлайн-медіа, що стали найякіснішими: моніторинг ІМІ: Інститут Масової Інформації від 26.09.2022 року URL: <https://imi.org.ua/news/9-onlajn-media-shho-staly-najyakisnishymu-monitoryng-imi-i47972> (дата звернення 04.11.2022 року).

9. М. І. Іщенко, Є. В. Міщук, М. О. Сопілка "Сучасне осмислення понять "публічна особа", "державний службовець" у контексті публічного управління та адміністрування" / Державне управління, 2019 р., № 4, с. 109—114.

10. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репу-

тації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленум Верховного Суду України від 27.02.2009 року № 1 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text (дата звернення 28.10.2022 року).

11. Білодіда І. К. Онлайн-версія "Словника української мови" в 11 томах URL: <http://sum.in.ua> (дата звернення 29.10.2022 року).

12. Пуцята І. "Політичні ток-шоу га українських телеканалів: дотримання принципу об'єктивності" / Наукові журнали та конференції Том 3, № 910 від 2019 року URL: <https://doi.org/10.23939/sjs2019.01.037> (дата звернення 28.10.2022 року).

13. Цивільний кодекс України: Кодекс від 16.01.2003 року №435-IV. Дата оновлення: 10.10.2022 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 30.10.2022 року).

14. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Рада Європи від 04.11.1950 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 02.11.2022 року).

15. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 року. Дата оновлення 15.06.2022 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення 25.10.2022 року).

16. Попов С. "Визнання поширеної інформації недостовірною: ВС роз'яснив, що таке оціночне судження і фактичне твердження" / Судово-юридична газета / Судова практика від 01.12.2021 року URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/221841-viznannya-poshirenoyi-informatsiyi-nedostovirnoyu-vs-roz'yasniv-scho-take-otsinochne-sudzhennya-i-faktichne-tverdzhennya> (дата звернення 05.11.2022 року).

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2019), The Law of Ukraine "On Prevention and Counteraction to Legalisation (Laundering) of Criminal Proceeds, Terrorist Financing and Financing of Proliferation of Weapons of Mass Destruction", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (Accessed 23 October 2022).

2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "About civil service", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (Accessed 25 October 2022).

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Resolution "List of civil service positions, which are equated to the corresponding subcategories", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16-2020-%D0%BF#Text> (Accessed 26 October 2022).

4. Low, L. A. (2003), "The United Nation Convention Against Corruption: the Globalization of Anticorruption Standards", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (Accessed 27 October 2022).

5. Chubenko, A. Loshytskyi, M. Pavlov, D. Bychkova, S. and Unin, O. (2018), Terminolohichnyj slovnyk z pytan' zapobihannia ta protydii lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu, finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyschennia ta koruptsii [Glossary on prevention and counteraction to legalization (laundering) of criminal proceeds, terrorist financing, financing of

proliferation of weapons of mass destruction and corruption], Kyiv, Ukraine, pp. 208, 529, 567—569.

6. ITC.ua — the leading Ukrainian IT information resource for users and enthusiasts (2022), "Kantar research: Ukrainians began to watch the news less often", [Online], available at: <https://itc.ua/ua/novini/doslidzhennya-kantar-ukrayinczi-stali-ridshe-pereglyadati-novini-najpopulyarnishimi-lishayutsya-telegram-kanali-zsu-ta-oficijnih-instituczij/> (Accessed 30 October 2022).

7. SimilarWeb (2022), "Analysis of the ranking of the most visited websites in the News and Mass media category in Ukraine for October 2022", [Online], available at: <https://www.similarweb.com/ru/website/ukr.net/#competitors> (Accessed 03 November 2022).

8. Institute of Mass Information (2022), "Nine online media that have become the best: IMI monitoring", [Online], available at: <https://imi.org.ua/news/9-onlajn-media-shho-staly-najyakisnishymy-monitoring-imi-i47972> (Accessed 04 November 2022).

9. Ishchenko, M. I., Mishchuk, Ye. V. and Sopilka, M. O. (2019), "Modern interpretation of the concepts of "public person", "public servant" in the context of public administration and administration", Derzhava ta rehiony, Seriya Derzhavne upravlinnia, vol. 4 (68), pp.109—114.

10. Supreme Court of Ukraine, (2009) "Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine: On judicial practice in cases of protection of the dignity and honor of an individual, as well as the business reputation of an individual and a legal entity № 1", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text (Accessed 28 October 2022).

11. Bilodida, I. K. (2022), "Online version of the "Dictionary of the Ukrainian language" in 11 volumes", [Online], available at: <http://sum.in.ua> (Accessed 29 October 2022).

12. Putsyata, I. (2019) "Political talk show on Ukrainian TV channels: observance of the principle of objectivity (on the example of the TV channel 1+1, the program "pravo na vladu")", Academic Journals and Conferences, Vol. 3, no. 910, pp 37—42.

13. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), "The Civil Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/435-15#Text> (Accessed 30 October 2022).

14. Council of Europe (1950), "European Convention on Human Rights", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (Accessed 02 November 2022).

15. The Verkhovna Rada of Ukraine (1992), The Law of Ukraine "On Information", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2657-12#Text> (Accessed 25 October 2022).

16. Popov, S. (2021), "Recognizing widespread information as untrustworthy: the Supreme Court clarified what an evaluative judgment and a factual statement are", Sudovo-iurydychna hazeta Sudova praktyka, available at: <https://sud.ua/ru/news/publication/221841-viznannya-poshirenoyi-informatsiyi-nedostovirnoyu-vs-roz'yasniv-scho-take-otsinochne-sudzhennya-i-faktichne-tverdzhennya> (Accessed 05 November 2022).

Стаття надійшла до редакції 22.12.2022 р.